

~~D. X. 92.~~

U. 68 (4.)

~~H. F. u. 68.~~

Emb. 11. 2. 6

Table des Ouvrages contenus dans ce Volume C.

1. Bazon. (J. A.) Eloge historique de l'université de Paris, latin, français, et avec des remarques
discours prononcé aux écoles de médecine le 11 8bre 1770.
2. Guerin. (F. M.) Mandatum ob recens natum Sereniss. Burgundiae Ducem.
3. Le Bel. (M. F.) Mandatum rectoris
4. Mandatum rectoris
5. Le Bel. (M. F.) Mandatum rectoris
6. id Mandatum rectoris
7. Hamelin. (P.) Mandatum rectoris.
8. id Mandatum rectoris
9. id Mandatum rectoris
10. Jacquin. (S.) Mandatum rectoris
11. id Mandatum rectoris
12. id Mandatum rectoris
13. Cogier. (F. M.) Mandatum rectoris ob dilatam Scholarum instaurationem.
14. Guerin. (F. M.) Mandatum rectoris
15. id Mandatum rectoris
16. id Mandatum rectoris
17. id Mandatum rectoris pro consecratione regis
18. Doujad. (Joan.) Panegyricus Ludovici magni obres hoc anno regni XLI praeclare gestas.
19. Broucher. (P.) Panegyricus Augustiss. Delphino dictus Lutetiae Parisiorum in collegio
Charomontano Ann. 1662.
20. Schoepflinius. (Jo. D.) Panegyricus Ludovico XY.
21. Crevier. (J. B. L.) Oratio in restitutam regis valetudinem habita in instauratione Scholarum
Collegii Dormano-Bellovacii. 1744.
22. Le Roy. (Chr.) Divi caroli magni, regis Francorum et Occidentalium imperatoris laudatio

23. Geoffroy (J. B.) De amore Patriae oratio.

24. Petit (Ludov.) Oratio de iis quae ad eloquentiam, tum sacri, tum profani codices
conferunt, praesidiis habitae =

25. Hauvilliers (J.) Ludovico victori moderato oratio.

26. Manque

27. Geoffroy (J. B.) Ex bello quod anno proxime elapso gestum est, gerendi hoc anno belli
quale omen repeti possit Oratio.

28. De Salmeus Pœ Estampe iconologique en forme de Médaille, dont le type représente le
es fils Des intéressement dessinée et gravée par J. J. Pasquier avec la
description de cette estampe.

29. Leroy (Chr.) Quantum litteris debeat virtus oratio.

29bis id Quo potissimum in instituendis pueris sublevari possit magistrorum
labor. Oratio.

30. Geoffroy (J. B.) Augustis parentibus Delphino et Delphinæ gratulatio.

31 Manque

32. Kaltor (Ant.) Oratio habita in instauratione Scholæ collegii Dormano. Bellouaci.

33. Geoffroy (J. B.) Quo loco inter cives vir litteratus habendus sit oratio.

34. Le Beau (J. L.) De pace oratio gratulatoria.

35. Kaltor (Ant.) Oratio funebris Mariae Polonorum regis filiae, Gallorum reginae.

36. Xaupi (Joseph.) Discours latin prononcé par = officia à la procession du recteur de
l'université, dans l'Eglise de l'abbaye royale de St Antoine avec la
traduction

37. Jacquin (Et.) Discours prononcé le jour de la procession de l'Université, à l'occasion
de la Profession de Madame Louise Marie de France (latin français)

38. Xaupi (Jos.) Compliment fait par = au nom de la compagnie à M^r de La Roche-
aymond au sujet de sa nomination à la chaire des bénéfices 1771.

38bis Guerin (P. N.) Mandatum rectoris. Praemium eloquentiae latinae

- 39 Mauduit (F) *Utrum Vulgo plebeciorum Liberos humanioribus litteris excoli oporteat Oratio.*
- 40 Nauvilliers (J.F) *Ludovico XV regi Galliarum dilectissimo Laudatio funebris*
- 41 *Ad Supremum Senatum gratulatio post reditum habita universitatis nomine*
42. Walter (Ant) *Oratio habita in instauratione Scholarum collegii Dormano-Pellovaci*

UNIVERSITÉS DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE DE LA SORBONNE

13, RUE DE LA SORBONNE - 75257 PARIS CEDEX 05
TEL : 01 40 46 30 27 - FAX : 01 40 46 30 44

Inv.

SIGB

Sib11

SU

Cote

U 68 in-4

1153802502

42

ORATIO

HABITA IN INSTAURATIONE SCHOLARUM

COLLEGI

DORMANO-BELLOVACI.

Die Octobris decimâ, Anni M. DCC. LII.

AB ANTONIO MANTICOR, Humanitatis Professore.

ORATIO

INSTITUTIONIS SCIENTIARUM

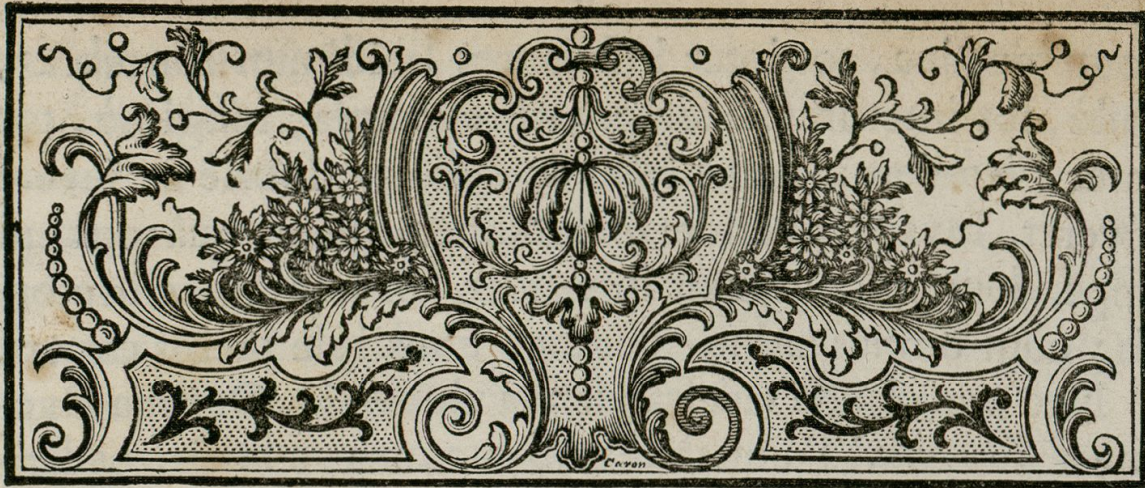
COLLEGIUM

DORMANO-BELLIOVACI

DE QUINQUE LIBRIS, QUAE IN BIBLIOTHECA

AB ANTONIO M. HUMANITATE PROFESSORE

O R A T I O
HABITA IN INSTAURATIONE SCHOLARUM
C O L L E G I I
DORMANO-BELLOVACI.

DIE OCTOBRIS DECIMA, ANNI M. DCC. LII.

OGITANTI mihi hunc diem, hanc vestri confesûs celebritatem, VIGILANTISSIME GYMNASIARCHA, AUDITORES ORNATISSIMI, & quâ potissimum re vestras aures detinerem sedulò investiganti, nihil aut aptius aut magis tempestivum videbatur, quàm ut restitutam SERENISSIMO DELPHINO valetudinem, vobis totique adeò Galliæ gratularer. Præterquàm quòd enim vestros animos etiamnum exultantes illius temporis lætitiâ, non facilè quidquam admissuros videbam, quo possent à tam dulci cogitatione sensuque avocari, ipse temperare mihi non poteram, quin incredibilem quamdam vim ostenderem amoris mei tum in illum, tum in patriam, cujus salus in illius salute continebatur. Gestiebat animus persequi laudes illius Principis, qui curas omnes studiumque suum æquis ferè partibus in Optimum Parentem & amantissimos sui populos divideret; qui, in ætate virtutum Numinisque

A

contemptrice, tot inter insidiantes libidinum illecebras, castè, tot inter impiæ temeritatis exempla, religiosè, tot inter blandientis Aulæ lusus ac delicias, sobriè ac severè viveret. Juvabat enarrare fortitudinem illam, quâ mortem impendentem conspexit interritus, & luminibus irretortis; cùm omnes uni metuerent, unus ipse metûs expers.

Nec verò laude tuâ fraudanda videbaris, Optima DELPHINI CONJUX. Tu ultrà sexum ætatemque fortis, ut languentem solareris, vitam ipsam in apertum discrimen projiciebas; & interdum labris morbo deformibus amica figens oscula, quam pestem horrent ipsi viri, longèque fugiunt, eam fœmina laceſſebas; quasi conjugis tui periculo detractum crederes, quidquid tuo ipsius periculo addidisses.

His, inquam, incitata mea mens in DELPHINI laudes toto impetu rapiebatur; nec metuebam ne in tam ubere materiâ deesset unquam oratio, neve iniquis auribus acciperetur tam gratum vobis, tamque jucundum argumentum. Verum experiendo intellexi, quàm longè illud vires meas superet, & quàm arduum sit ea ornare verbis, quæ jam per se ipsa sunt ornatissima.

Hoc igitur grande argumentum omittam invitus, & ad aliud me convertam, non quidem adeò jucundum & expectatum, sed utilissimum profectò, nec omninò intempestivum. Scilicet, reſectis longo feriarum otio viribus, undique convenimus magistri. Convenère & juvenes: tardiùs illi quidem, & suas identidem villas non sine desiderio quodam respectantes; sed tamen convenère. Vicit præsentem voluptatem cupiditas futuræ gloriæ. Alios parta jam decora exſtimulant; alios ignominia ulciscendæ cura. Fervent nunc omnia: & majori alacritate, ut illi ad discendum, sic nos ad docendum accingimur. Sed quò tandem ista recident? Nam, ut ait Tullius, (a) studia nihil

(a) Cic, de Or, Lib. I. c. 135.

profunt perveniendi aliquò , nisi illud , quod eò quò intendas ferat deducatque , cognoris. Ecce autem ex alterâ parte clamat Autor recens , quem non multò minùs Tullio sapere quidam autumant , testaturque nos à rectâ viâ toto cœlo aberrare. Quò sit eundum , inquit , (*a*) norunt qui docent ; non satis advertunt quâ tenendum sit iter. Itaque quorum studia pereunt , sibi imputent (*b*).

Fateor , Auditores , perculit me vox illa , non timide nec diffidenter , sed quasi pro imperio & de tribunali pronunciata , & quæ , nisi quòd ambiguum nihil habet , profantis è tripode Pythiæ oraculum possit videri. Dolui majorum nostrorum vicem , quibus in profundâ nocte demersis non contigisset illa fax , quâ sui sæculi caliginem discuterent : meque hoc docendi munere indignum ratus , si cujusquam monita in re tam gravi respuerem , Monitoris nostri librum diligenter evolvi. Verùm inveni non esse quòd multum trepidaret Academia , pristinumque morem suum mutandum putaret. Cùm enim totum opus , quod quidem ad nos attinet , in duas ferè partes divisum sit , quarum una scholarum accusationem , altera laudes rationis suæ complectitur ; utramque partem vanam & infirmam esse animadverti , & hodie refellendam suscepi. Quoniam autem ille non tam argumentis pugnare solet , quàm oraculis , & autoritate suâ imperitorum animos à nobis abstertere nititur , non descendam in causam altiùs quàm necesse est ; tantum illud ostendam , neque vituperationem istam antiquæ methodi , neque laudes novæ , fidem ullam apud cordatos homines mereri. Quæ dum conabor efficere , favete precor , Auditores , vosque præsertim Professores ac Magistri celeberrimi , favete vestram causam tractanti. Non illa quidem de-

(*a*) Mech. p. 93. Ceux qui enseignent sçavent très-bien le terme où il faut arriver ; mais voyent-ils bien distinctement la route qui y mène ?

(*b*) Mech. p. 94. Pour ceux dont les études n'aboutissent à rien , c'est votre ouvrage.

fenfionis indiget, nec meam aut cujusquam vocem opemve requirit, fatis ipsa per se tuta, & comprobata tot sæculorum testimoniis: attamen ecce à Scriptore notissimo magnâ contentione impugnatur; accusamur ipsi, vocamur in invidiam apud pueros, quos nimio inutilique labore premere dicimur, ut sit periculum, ne quis inter discipulos nostros, quibus omnis labor facile videtur nimius, animum despondeat, seque longo & aspero tramite per spinas salebrasque trahi ad litterarum cognitionem queratur, dum patet aliunde, imò sese offert ultrò via planior & compendiosior.

Hanc igitur defensionem à nobis expressit necessitas & tuendæ juventutis cura. Iterum (a) laceffiti arma sumimus: non illa inimica, quæque vulnus inferant, sed quæ protegant nos, & adversariorum ictus repellant. Proinde ignoscet, ut spero, Autor clarissimus; cùmque sibi fas esse duxerit exagitare methodum nostram, nobisque & Academiæ toti imprudentiæ crimen objicere, nefas profectò non arbitrabitur aliquem & suis, & parentis suæ contumeliis permoveri, novamque methodum non ante admittere, quàm ad examen revocaverit.

P A R S P R I M A.

DUO sunt, Auditores, quæ fidem accusationi facere solent; scilicet in criminibus ipsis veritas aut similitudo veri, in accusatore autoritas. Censoris porrò nostri autoritatem feram ut potero, nec eam dictis elevare conabor; tantummodò vestris mentibus tacitè æstimandum permittam, quantum vos illi tribuere debeatis. Ea certè quibus vulgatam methodum traducere conatus est, nemini, ne ipsi quidem, verisimilia videri posse demonstrabo. Non enim levia quædam errata nobis objicit, quæ tamen ipsa

(a) L'Auteur avoit déjà attaqué l'ancienne méthode dans le VI. Tome du Spect. de la Nat.

5

mirum esset tot viros oculatissimos tamdiù fefellisse: nec ita nobiscum agit, ut admoneat esse rationem aliam ratione nostrâ aliquantò faciliorem ac tutiorem, quod & ipsum magnum foret; sed invehitur asperè in totum hoc docendi genus, scholasque nostras ingeniorum propè corruptrices esse vociferatur. Et tanquam bellicum caneret adversum nos, universumque orbem in doctores litterarum concitare vellet, admoneantur omnes, inquit, (a) magno molimine depravari sermonem juvenum. (b) Quod ubique fieri solet, illud ipsum est quod vitandum est maximè. (c) Magistri veterum parci cultores, parcissimi interpretes, (d) quod adstruere volunt, evertunt ac diruunt; per falsa se ad verum evasuros arbitrantur. (e) Multos annos distinentur adolescentes adulterinâ latinitate: (f) nec legibus solùm gravantur difficilibus, at plerisque etiam falsis: ita ut crimine arguantur ubi nihil criminis est, & cum plausu coronentur ubi peccant quàm maximè. (g) Augetur etiam malum superiorum scholarum consuetudine. (h) Itaque perfuncto tot laboribus juveni perdiscenda de integro lingua latina est; nihil enim didicit.

Hæc sunt ipsa Autoris verba, Auditores. Quæ si vera sunt, necesse est ut solus ille sapiat, solus rectè intelligat; omnes omnium ætatum homines stulti & amentes fuerint. Quanta enim erit magistrorum insania, quorum præceptis juvenes nihil aliud docentur quàm arte desipere! Quantus error Magistratuum, quorum vigili curâ hæc studia foveantur! Quanta parentum cæcitas, qui à tot sæculis hûc amandare pergunt erepta è sinu complexuque suo dulcissima pignora, & non exiguis sumptibus unum illud mercari, ut depravetur sermo liberum suorum! Ipse tu,

(a) Art. ling. Pref. 18.

(b) Mech. 42.

(c) Mech. Pref. 19.

(d) Mech. 74.

(e) Mech. 73.

(f) Mech. Pref. 13.

(g) Mech. 84.

(h) Mech. 80.

LUDOVICE, quid agebas, cùm te in bonas litteras beneficium esse arbitratus, decorasti præmiis eam societatem, quæ à primordiis propè Gallici imperii, & Europam totam, & tuos præcipuè populos, pravi sermonis assuetudine inficere non desinit! Non intelligebas te litterarum hostes infensissimos fovere benignitate tuâ, & in perniciem studiosæ juventutis esse munificum? Audieras scilicet plurimos hinc prodiisse ac prodire quotidie, quorum ingenio, elegantia, doctrinâ, Gallici nominis decus latè propagaretur. O te melius usurum beneficiis tuis, si hoc novo Magistro didicisses, omnes (a) qui in his scholis essent instituti, commune naufragium passos: evasisse paucos, & ad rupis cacumen tandem pervenisse; sed ægrè, perreptando, suo casu tardatos, & etiamnùm madentes illis fluctibus, in quos à magistris fuissent dejecti.

Illud enim, auditores, à Censore nostro quasi certum & indubitatum ponitur, qui semel Collegii limen tetigerit, & eâ methodo quâ passim utimur cæperit institui, ejus aures ita esse foedatas pravorum contagione, ut concretam labem nulla dies, nullus labor unquam aboleat. Quoniam verò hoc non facilè creditum iri putavit inter tot exempla virorum doctissimorum, ut causam suam probabiliorem efficeret, attulit, & ipse exemplum viri clarissimi & multis voluminibus nobilitati, cujus scientia multiplex terram, mare, cœlum, volucres, pisces, belluas, arbores, lapides, metalla, universam denique naturam comprehenderet; cujus eximia sagacitas stupendam humani corporis compagem perspiceret, humanæ mentis intimos recessus vestigaret, artium omnium arcana cognosceret; cujus indoles benefica & publicæ utilitatis unice studiosa, non dedignaretur demittere se, & scribendis ju-

(a) Mech. p. 92. Vous auriez bien plus sujet de dire que ces grands hommes, comme les autres qui ont perdu leur temps dans les études ordinaires, ont tous fait naufrage.

ventuti legibus accommodare calamum illum, qui toties naturæ leges pro arbitrio imposuisset: denique exemplum attulit viri gravissimi, doctissimi, celeberrimi, verbo dicam, fui ipsius. Itane verò, inquiet aliquis? Ita prorsus: sic enim loquitur ipse in Libri sui Præfatione, paginâ, ne quis dubitet, 23^a. « Quidquid in hoc opere minùs latinè » dixero, novum erit illius mali, de quo querimur, argumentum. Culpentur Scholæ, quæ me puerum vitiosâ » latinitate infecerunt, & altè inſeverunt ſtirpem illam » peſſimam, cujus radices nulla cura poſſit omninò evel- » lere (a).

Hoc autem genus orationis quale ſit, dicere non audeo. Etenim ſi ſuo eam nomine inſignirem, contumelioſum me clamaret Autor; ſin contrâ mitiori verbo uterer, exultaret proſectò, meque vocum proprietatem ignorare evinceret, & qui ſua vitia tantoperè jactitat, quantò libentiùs adverſariorum ſuorum erroribus gloriaretur!

Quid autem? Nonne vobis videtur Autor clariffimus acutè ac ſubtiliter excogitaſſe ignotum antea accuſationis genus, ut, quæ peccaret ipſe, luerent adverſarii? Et ſanè actum eſſe poterat de nobis, ſi voluiſſet uti viribus ſuis, & ita latinè ſcribere, ut Briſtolienſem illum civem Gallicè ſcripturientem induxit (b). Nunc iis vitiis temperavit ſtylum ſuum, ut pleraque non è ſcholâ retinuiſſe, ſed è penu ſuo deprompſiſſe putandus ſit. Non enim humiliter & abjectè, quod ſcholarum eſſe teſtatur, ſed elatè & ambitioſè loqui maluit, atque etiam aliquandò putidiuſculè. Nec objiciat nobis ſæpè ſe latinis verbis Gallicè dicere:

(a) Mech. Pref. 23. Les défauts de langage qu'on pourra me reprocher ſeront la preuve du mal que je veux faire connoître. Ce ſont les effets d'une latinité qu'on m'a donné viciuſe dès les commencemens. Ce ſont les rejettons d'une mauvaiſe racine qui ne meurt point.

(b) Mech. 49. 50. L'Auteur ſuppoſe qu'un habitant de Briſtol s'eſt exercé à traduire de l'Anglois en François ſans avoir d'autre ſecours qu'un Diſtionnaire, qui lui fournit toujours les termes les plus ridicules, & une Grammaire, qui ne lui apprend pas même les premiers principes de la conſtruction.

fateor id quidem ; sed eam formam Gallici sermonis , cuius speciem latina verba referunt , illius esse propriam video , longè remotam ab usu ac sermone magistrorum.

Valeant igitur vana hæc & nullâ probatione nixa crimina ; ac si suus nostro Censori stylus displicet , sibi potiùs illud imputet , quàm magistris suis.

Ecce aliud crimen , Auditores ; pueros scilicet nostris exercitationibus tristes & meditabundos effici (a). Quod meditari & cogitare discant , & aliquandò , ut ait Autor , hære circumstantium periculorum metu , nec semper impetu cæco & puerili temeritate abripiantur , gratulor e- quidem rationi nostræ , illudque vel maximum in rectâ institutione bonum esse puto. Tristes fieri nondùm senseram : nunc demùm illud , à Censore monitus , animadverto. Quid vos , ô Magistri , queri juvat de istius ætatis nugacitate & petulantia ? Tristitiam puerorum potiùs & morositatem increpate. Circumspicite coronam hanc juvenum. Cernite quanta in vultu severitas , quanta austeritas , quanta etiam tetricitas ! Nonne vobis totidem Cato- nes sedere , aut totidem Heracliti videntur ? At vos , juvenes , si qua magistrorum cura tangit , laxate paululùm istam totius oris rigiditatem & inclementiam. Desinite contrahere supercilia. Excutite rugas istas asperas frontium vestrarum. Non videtis in quam invidiam nos adducat vestra ista intempestiva gravitas ?

Quanquam Censor ipse fatebitur , vitium illud non esse ex eorum numero , quæ nunquam elui possint. Ex his enim scholis tam tristibus prodit omnis ferè juvenus Gallica , quam nemo sanè dixerit esse justo severiorem.

Quod autem ubique locorum Censor clamat , (b) ferè

(a) Mech. p. 83. Ils en contractent l'habitude de rêver & d'hésiter par la connoissance qu'ils ont des dangers qui les environnent de toutes parts.

Mec. p. 173. On les amène communément au point de paroître muets ou stupides.

(b) Pref. 12. &c.

nullam in scholis fieri veterum mentionem, crimen illud, cum sit gravissimum, certè non debuit in nos temerè con-
jici. Atqui vos hîc appello, Adolescentes optimi, quos
habemus testes fidissimos nostræ in docendo rationis. Ple-
rique vestrûm à quinque aut sex annis in scholam ventitatis
assiduè; num quem igitur nostrûm audistis, qui veterum
scripta negligeret? Parûm dico: num quem audistis qui non
illa summo studio & manè & vesperè interpretaretur, lau-
daret commendaretque vobis, & inde petendum esse ve-
rum latinæ linguæ politiorisque litteraturæ fontem dice-
ret? Quod si ita est, ut est profectò, quærendum fortasse
putabitis, quâ ratione factum sit, ut illud tam apertè fal-
sum clarissimus Autor toties affirmaverit? Rem sanè diffi-
cilem, Auditores. Ignorasse dicemus? Primûm quî potuit?
Deinde quî putavit licere sibi crimen ignotum cuiquam
affingere? Dicet quispiam: ergò sciens & volens calum-
niatus est. Absit ut quidquam ejusmodi de tali viro existi-
memus, cujus in scriptis omnibus spirat eximius virtutis
& Religionis amor. Quid erit igitur? Rem propè me acu,
ut aiunt, tangere arbitror. Nam in iisdem libris se prodit
etiam ingenium Autoris rapidum & fervens, & vehemens
intentio quidquid velit obtinendi, & scintillæ quædam
poëtici illius furoris, qui nihil parvum, nihil mediocre
esse patitur, sed omnia exhibet majora vero, & interdum
simulachra inania pro corporibus ipsis amplectitur. Unde
si quæ apud eum falsa reperiuntur, aut mendacia omninò
non sunt, aut certè poëtica mendacia.

His accedit quòd stylus interdum minùs docilis, aliud
loquitur, vel in gravissimâ materiâ, quàm quod sentimus.
Cujus rei exemplum Censor noster suppeditat, dum ani-
mos magistrorum contumeliâ quâdam commotos placare
nititur. Cùm enim utrâque linguâ scripserit, (a) Gallicè

(a) Mech. 86. Nous a-t-on jamais entendu taxer de paresse ou d'ignorance ceux qui ensei-

quidem crimen imprudentiæ refundit in majores nostros, nos liberat : (a) idem Latinè & nos, & majores, nullo discrimine, eâdem imprudentiæ culpâ involvit. Quid ergo? Possunt iidem homines Gallicè prudentes esse, Latinè imprudentes? Aut parùm interest in quos jactetur illud convicium? Minimè. Sed ea periodus, quæ se Gallicè scribenti prima obtulit, recentes magistros excipiebat, Latina non item.

Ne igitur facilè irascamur, Auditores. Multa quidem & gravia in nos effudit convicia; sed pleraque scripsisse putandus est aliud agens, ut ea, si ad mentem Autoris æstimentur, longè mitiora possint videri. Depravatis, inquit, sermonem juvenum. Hoc est, rectè informatis quidem, sed ego rectiùs. Adolescentes à vero itinere abducitis. Non ità planè: sed tamen ista via vestra nimium trita & pervulgata est. Gravatis pueros legibus vanis & difficilibus. Imò sunt eæ leges me judice necessariae; sed cuperem, si fieri posset, ut jucundæ etiam essent. Veteres rejicitis. Quin potius evolvitis sæpè; sed illi nunquàm satis evolvi possunt.

Ad hunc autem modum interpretanda esse nostri Censoris jurgia, suadent cùm alia multa, tum hoc præcipuè, quòd contumeliosius etiam appellat eum scriptorem, quem & omnes, & ipse etiam procul dubio, quâ æquitate quâque doctrinâ est, vehementissimè admiratur: illum dico elegantiarum patrem, beatissimum flumen ingenii, nimis quidem aliquandò indulgentem sibi, &, ut ita dicam, lascivientem, sed magnum ubi res poscat, & vehementem,

gnent les Belles-Lettres par la méthode vulgaire? Mais nous ne pouvons-nous dispenser de dire que CEUX QUI L'ONT INTRODUITE AUTREFOIS, n'ont pas montré toute la prudence nécessaire, & n'ont pas assez prévu les dommages qu'elle causeroit.

(a) Art. ling. 81. EAM PUBLICI MAGISTERII PARTEM quæ Rudimenta litterarum ducit ab regulis, & conversione nostri sermonis in Romanum (on sçait ce que cela veut dire) nunquam somnolentiæ crimine oneravimus, nunquam inscientiæ; at vitio imprudentiæ alicujus, & parùm prævisò nocendi periculo liberare non possumus.

& excelsum, & in ipsis vitiis suis jucundum semper Ovidium, cui tertium inter Latinos Poëtas locum nemo vel iniquissimus denegaverit. Talem igitur Poëtam si quis ineptum nugatorem vocaret; non eum aut ludere, aut aliud agere, aut denique insanire putaremus? At Cenfor noster Ovidium non modò nugatorem ineptum appellat, sed malum styli exemplar, sed delirum, atque adeò perpetuò delirantem, imò, inquit, Ovidius totus quantus est perpetuum est delirium (a).

Quid vos, Auditores? Eamne facietis clarissimo viro injuriam, ut eum hîc seriò & ex animo locutum putetis? Non equidem arbitror. At sive ex animo dixit, decorum est profectò nobis illius judicio desipere, cui delirare videtur Ovidius: sive potius contrà quàm sentiebat locutus est, jam cognoscitis quantùm sibi in hoc genere licentiæ assumat, ut minùs mirum sit illum nobis tam multa contrà rei veritatem adscribere.

Haftenùs, opinor, planum factum est nullam fidem habendam Cenforis criminationibus, cùm ita vanæ & absurdæ sint, ut eas neque aliis probare possit, nec ipsi sibi. Quærendum superest utrùm æquior suæ rationis laudator fuerit, quàm antiquæ vituperator.

P A R S S E C U N D A.

CUM prima laus & eximium inter omnes decus eorum semper fuerit, qui genus humanum inventis artibus excoluerunt, mirum non est singulis ætatibus plurimos extitisse, qui novam à se rationem inventam dicerent, quâ juvenes rectiùs simul & faciliùs possent institui. In uno consentiebant omnes, ut scilicet longo usu comprobata Scholarum methodum rejicerent. Cæterùm ven-

(a) Mech. 180. Ce n'est point d'ailleurs (*pour le style*) un Ecrivain à proposer pour modèle. Quoiqu'aisé & coulant, ses pointilleries n'ont point de fin. Le fond de ses pensées est un délire perpétuel, &c.

ditabat quisque artem suam, hic signa quædam miris modis contorta, ille figuras draconum chimærarumque, alter mille circulos, mille lineas, quidam certos versus omnis quidem sensûs expertes, at multarum rerum scientiâ fecundos. Fuit etiam qui eò impudentiæ devenerit, ut notarum quarumdam ope, omnium artium, omnium disciplinarum cognitionem intrâ dies quatuordecim promitteret. Ab hâc infaniâ, fateor enim, longissimè Censor noster abest. Non complectitur suâ methodo quidquid cognosci potest: non intrâ duos quatuorve menses puerorum institutionem definit. Principio quidem promisit iter longè brevius; sed hoc statim remittit ipse, puerosque per sex scholarum gradus, annis septem, aut etiam octo ascendere patitur (a). Priores illi tanquam imperiti circulatores nesciebant homines inescare; fidem elevabant promissis ingentibus; tùm si quem fortè pollicendo allexerant, absterrebant horribili quodam apparatu, serpentum spiris, & aduncis draconum unguibus, &, quod plerisque terribilius etiam videbatur, Græcis Hebraicisque vocibus. Itaque frigebant homines cum artificio suo. Noster hic edoctus aliorum casu nihil ostentat quod sit ultrâ fidem positum: longè valere jussit barbaras illas voces, & lineas, & circulos; (b) animalium figuras retinuit, non quæ exertis minaciter dentibus pueros territarent, sed quæ, concinnitate suâ & colorum varietate, non matrum minùs quàm puerorum oculos invitarent ac detinerent. Denique priores illi, quò se magis magisque ab Academiâ nostrâ sejungerent, vix multo labore, multâ contentione animi, extundebant è cerebro suo pessimè intricata systemata. Noster hic statim, nullo negotio invenit, quo se nobis non modò dissimilem sed etiam præstantiorem efficeret. Quî tan-

(a) Mech. 193 Cet exercice réitéré deux fois par jour sept ou huit ans de suite.

(b) Mech 150. 151. L'Auteur veut qu'on donne aux enfans de belles estampes, des figures d'animaux, de vaisseaux, &c.

dem istud? Ecce vobis, Auditores. Nempe quod habemus habuimusque semper in nostrâ methodo præcipuum, veterum libros legere, interpretari, solos legitimi sermonis testes agnoscere, id ille nobis, & quidquid prætereà visum est abstulit, & tanquam proprium vindicavit sibi: Collegiis, (a) præter Musam & Penelopem, particulas Turo- nenses & nomenclatorem nihil reliquit. Inde, quasi pro- stratis hostibus arma detraxisset, exultat victor, & quem- admodum receptam in omnibus per Europam Acade- miis docendi rationem longam, difficilem, periculofam, imò exitiosam, supremus linguarum Arbiter pronunciavit, sic suam brevissimam, facillimam, tutissimam, utilissimam denique affirmare non dubitat. Quid nos, Auditores, ma- gniloquentiam illam feremus? Ego verò neque ferendam puto, neque operæ pretium esse arbitror singulas laudes articulis totidem refellere. Sed primùm ostendam illam adeò excellentem & tot præconiis ornata methodum, pleraque ex hoc pestifero Scholarum usu, mutatis tantùm nominibus, retinuisse; deinde quæ in rebus ipsis immuta- vit, ea juventuti noxia videri, nedùm fructuosa. Vos me interea, pro vestrà causâ litigantem potius quàm peroran- tem, quâ fecistis adhuc patientiâ sustinete.

Si quid à nobis desumere Censor non debuit, ea certè in quæ vehementiùs invehi solet, nempe Rudimentorum libros, præfinitum tempus prælectioni veterum, tum verò præcipuè Thematum, ut vocant, compositionem. At ille postquàm bene desæviit, postquàm in hæc totis viribus debacchatus est, tamen & hæc retinet. Nam principio qui- dem libri sui duas vias esse voluit, quarum altera fallax, à Regulis sine usu linguarum cognitionem auspicaretur; altera tuta, ab usu sine Regulis (b). Tertiam nullam agnos-

(a) Mech. 149. Rappellez-vous pour un moment les riches exemples dont on les occupe. Il s'agit d'abord de la Muse & de Pénélope.

(b) Mech. 39. Il ne peut y avoir que deux façons d'apprendre les langues. On les ap-

cit. Quis nunc sibi non persuadeat, alterâ nos, alterâ Censorem nostrum pergere? Quis non obstupescat, si dixerò neutri earum aut nos aut illum insistere, sed tertiæ cuidam ab utrâque planè diversæ, & inter utramque mediæ. Nos enim illud antiquum obtinemus, ut tenellas puerorum aures simul imbuamus primis & facillimis Grammaticæ legibus, simul veterum scriptorum lectione conformemus. Evolvimus Phædri fabellas. Constituimus coram puero, ad rivum eundem inter se latinè colloquentes, lupum & agnum. Sed ne voces frustra puer audiat, simul monemus: hoc nomen est; illud verbum: utrumque tali vel tali modo inflexum est: hoc ab illo regitur tali lege. Hæ porrò leges, cum exemplis inflectendorum nominum verborumque uno in libello compactæ, Rudimentum vulgò vocantur.

Quid Censor noster? (a) Rudimenta primùm rejicit: abominatur cruces illas puerorum: illam studiorum perniciem detestatur. Deinde, remissâ paulatim irâ factus humanior, sic loquitur: Ante omnia tirones perdiscant, nec refert quâ ætate, nominum verborumque inflexiones, unâ cum structuræ regulis decem ferè maximè obviis (b). Nonne hoc est Rudimentorum nomen abjicere, rem ipsam retinere? Nam quòd hic decem tantùm admittit regulas, non est quod putetis, Auditores, hunc illi numerum sacrosanctum videri. (c) Alio enim loco Gallicè duodecim ad

prend ou par l'usage, & ensuite si l'on veut par une étude réfléchie; ou d'abord par une étude réfléchie, puis par la pratique.

(a) Il semble d'abord que l'Auteur ne veut point souffrir de Grammaire entre les mains des enfans.

Pag. 40. Si.... vous prétendez sous la direction d'une Grammaire passer d'une première règle à celles qui viennent ensuite à la file.... ou vous arriverez fort tard, ou vous n'arriverez jamais, &c.

Pag. 46. L'entreprise d'apprendre une langue vivante par les règles de la Grammaire & par la composition, jette dans l'esprit un travers irréformable.

Pag. 106. Il ne faut ni Syntaxe, ni Particule, ni Dictionnaire, ni larmes. Il est vrai que dans le même endroit il veut qu'on fasse apprendre aux enfans tout ce que nos Rudimens renferment. Mais ce n'est point sous le nom odieux de Rudiment qu'il le leur présente.

(b) Mech. 77. Qu'on commence, & il n'importe à quel âge, par bien sçavoir les déclinaisons, les conjugaisons & les dix ou douze plus communes règles de la structure.

(c) Mech. 159. Les jeunes gens qui dans la petite classe ont appris les déclinaisons des

summum Regulas esse jubet, (a) Latinè easdem usque ad viginti excrefcere patitur: ut spes aliqua sit, si librum suum Græcè vertere voluerit, eum ad triginta usque processurum. In Rudimentis autem nostris, qui sedulò numeraverit, vix septem & viginti Regulas inveniet.

At enim, inquit, meæ leges totidem exemplis brevibus continentur. Nulla adjungitur explanatio, nulla definitio; & hoc habet methodus mea proprium (b). Gratulor. Itaque tantò faciliùs à pueris tuæ istæ Regulæ intelliguntur.

Primùm igitur de Rudimentis ita methodus nova cum vetere consentit, ut si hæc pessima sit, illa non possit esse optima. Rursùs quod in eâ re mutatum est, in pejus esse mutatum videtis. At fortasse non hîc rei cardo vertitur. Repetendum est discrimen illud ingens ab autorum prælectione, cui nos videlicet non satis temporis impendimus. Dic igitur, quæso, magister; quot horas huic operi jubes tribui? Unam, inquit, horam integram manè, tantumdem vesperè veteres in scholis præleguntur (c). Vix mihi ipse credo. Dic, dic inquam, planiùs. Duæ igitur horæ singulis diebus, te autore, sufficiunt? Duæ omninò. At nos veterum parci cultores, parcissimi interpretes, eorum libros sæpè per tres horas, maximâ vocis animique contentione interpretamur.

Verùm angit me quidam scrupulus. Parùm est aliquid facere diù, nisi etiam rectè facias. (d) Vos autem, ô Magistri, Romanos autores evolvendo, salubres succos in ve-

noms, les conjugaisons des verbes, & une douzaine AU PLUS des premières regles de la Syntaxe, &c.

(a) Art. ling. 135. *Postquam ii qui scholarum infimis ordinibus audiunt, nominum flexiones & verborum, VIGINTIQUE ad summum Syntaxis, ut aiunt, leges perdidicerint, &c.*

(b) Mech. 107. Il n'y faut ni définitions, ni explications.

(c) Mech. 163, 194. &c. L'heure qui suit sera employée toute entière à traduire un ancien Auteur.

(d) Mech. 114. Il ne faut jamais toucher à l'ordre général de la phrase latine.

Mech. 115. Dérangez-vous cet ordre, . . . vous perdez l'oreille,

Mech. 116. On met en pièces le tableau de la nature.

nenâ convertitis. Scilicet ô tempora ! ô mores ! ô nullâ fatis unquam poenâ piandum flagitium ! inter tot pueros, quorum vobis cura credita est, non horretis invertere Latinas periodos, easque non uno tenore totas, at membra-tim & per partes interpretari ! ah miseri ! non tunc vana verba, sed aures puerorum conciditis minutatim, dilania-tis, discerpitis.

Mihi quidem, remoto joco, nihil isto metu videtur inep-tius. Apud nos enim puer ut singulas voces intelligat & recognoscat grammaticæ leges, periodos intricatas resol-vit. Ut assuescat Romani sermonis formæ variisq; inver-sionibus, partes easdem probè intellectas suo rursus ordi-ne relegit. At Cenfor nihil-ne putat esse in suâ methodo periculi? dumque Latinam periodum integram reddit Gal-licâ periodo, non timet ne pueri, quod rei caput est, ver-ba ipsa ignorent? Itaque nimium sæpè videbitis hâc arte institutos juvenes, ea quidem, quæ magistro sæpius ite-rante, didicerunt, inani garrulitate, psittacorum instar, effundere : si quid novum proferatur, hæcere prorsus elin-gues, aut absurdissima balbutire.

Igitur & in prælectione veterum, si quid Cenfor à no-bis discrepat, in eo non certè nos juventuti pejus consuli-mus. Sed quid opus argumentis, ubi adversarius ipse, cre-do, defervescente tandem Poëtico furore, ad se reversus, priora recantat opprobria, nostramque causam testimonio suo cumulatissimè comprobât. (a) Latina lingua, inquit, discenda est probè instituto veterum scriptorum usu. Huic

(a) Mech. 96. 97. Il faut leur faire commencer l'étude des langues Latine & Grecque.... par un usage fréquent & bien ordonné des Ecrivains anciens. Tous les exercices de nos Col-lèges sont parfaitement d'accord avec cet usage des Auteurs: ils semblent avoir été établis pour le mettre en train & pour le porter très-loin. Exceptons-en la seule composition des Thèmes : encore n'est-ce pas proprement la composition de françois en latin qu'il faut changer : c'est uniquement la matière de la composition, & tout le reste subsiste. On dicte du françois choisi à l'avanture qu'il faut ensuite mettre en latin sur telle & telle règle de Grammaire. Voilà ce que j'appelle un travail perdu, désagréable, pernicieux. Qu'on fasse écrire au contraire le françois d'un excellent Auteur latin qui aura été auparavant bien expliqué & bien entendu, pour être remis en latin, &c.

autem ufui & ineundo & promovendo, Collegiorum ratio omnis & forma mirum in modum comparata & accommodata est, si modo mutetur Latinè scribendi consuetudo. Quid hoc miraculi est? Qui nos tot probris onerat, se tot ornat laudibus, idemne se à nobis in uno tantum discrepare fatetur? Imò, inquit, non ipsa consuetudo scribendi mutanda est; in aliis tantum rebus exercenda. Mutetur scriptionum materies: cætera omnia sancta & inconcussa maneant. Jam certè minimum quid inter utramque methodum interest. In uno dissentimus; nec differt ipsa res, sed tantum rei modus, in quem Censoris contumelias omnes recidere necesse est. Quid autem Autorem clarissimum in materiâ scriptionum nostrarum tantopere offendit? Ipsum audiamus. Vulgò, inquit proponuntur pueris Gallica quædam, temerè & sine ullo delectu hinc inde decerpta, quæ deinde Latinè juxtà Grammaticæ regulas reddantur. Pessimè quidem, si ita fit. Sin contrà, non temerè, at potius summâ curâ deligimus, quæ non minùs mores quàm ingenia puerorum informare possint, eaque non solum ad regulas Grammaticæ, sed multò magis ad veterum exempla accommodamus, fatisne tandem istud erit Censori nostro? Non erit, Auditores. (a) Præcipit enim ut quæ loca veterum à magistro sæpiùs prælecta sunt & Gallicè reddita, ea statim & ex tempore à pueris Latino sermoni reddantur. Hoc unum illi placet: cætera omnia vana, lugubria, & exitiosa clamat. Neque ego ita iniquus sum, ut vicissim illud quod Censor amplectitur damnosum existimem, si tempestivè fiat, & sobriè, & cum exercitatione nostrâ jungatur. Sed ad mentem Autoris, aut inutile, aut etiam noxium arbitror. Etenim si juvenes rem quater & Latinè & Gallicè sibi inculcatam adeò memoriâ comprehenderint,

(a) Mech. 165. On peut exiger.... qu'ils la remettent en latin à qui mieux mieux, & sur le champ, sans avoir devant eux ni livre ni écriture.

ut eam iisdem prorsus verbis, eodem ordine collocatis referant, non video cur plus utilitatis istud habeat quam quinta ejusdem rei prælectio. Sin verò memoriâ minùs valeant, quanta inde mala consequentur? ideò quippe morem scholarum Censor rejicit, quia pueros inter latinè scribendum peccare aliquid necesse est; singulos autem errores, etiamsi statim reprehendantur & emendentur, immedicabile vulnus, & legentis, & audientium auribus infligere existimat. Porro, si in materiâ facili, selectâ diligenter à magistro, ad tenellæ ætatis captum attemperatâ, & ad ejus auctoris quem sub oculis habent imitationem compositâ, discipuli scribentes, meditantes, & exemplar illud suum sedulò respicientes, tamen, quæ ætatis imbecillitas est, multa peccant; quantò plura eum peccatorum arbitramini, qui in materiâ sæpe difficili, v. g. de rusticâ prout se in Columellæ libro fortè obtulerit, quod prælectum est latinè ex tempore reddere jubetur; & ubi memoria deficit, festinat aliquid de suo subicere, ne, si hæsitaverit, id sibi probro & ignominia vertatur?

Tertiò itaque non satis commodè Censor noster latinè scribendi consuetudinem vertit in usum latinè loquendi. At saltem, inquit, hæc exercitatio minùs temporis absument, (a) & tempus illud residuum à me benè collocatur. Imò verò egregiè, Auditores. Cognoscite, cognoscite novam Censoris artem, pulchram fanè & eximiam, & ita singularem, ut nemini nisi sagacissimo in mentem venire potuisset. Nos enim, qui tam ingeniosi non sumus, ubi demonstranda sunt pueris urbium nomina & situs, jubemus eos in tabulas à peritis earum rerum artificibus excusas inspicere. Quantò melius Censor noster excogitavit, ut pueri sibi tabulas ipsi conficerent? (b) Edicit enim ut magistri,

(a) Mech. 176. Cette méthode va nous donner du tems sur-tout le soir, Pour en tirer profit, &c.

(b) Mech. 183. 184. 185.

per omnes tabulæ Geographicæ ductus acum infigendo, figuram eandem in subjectis foliis excipiant; deinde ea folia discipulis dividant, ut hi per omnia foraminula contusum carbonem immittentes, eandem rursus formam, totidem punctis nigricantibus distinctam, in pluribus chartis inveniant. (a) O fœcundum & admirabile nostri Censoris ingenium, quod tam multiplices tabellas ex unâ tam citò peperit! Agite, clarissimi Collegæ; tantam utilitatem ne spernite: abjicite calamos, sumite acus; sed validas illas, & longas, & quæ, pro numero discipulorum, vel centum simul folia pertundere queant. Jam mihi videre videor trepidantes circà focum pueros. Certatim diripiunt ignes, stridentemque favillam aquâ restinguunt. Jam carbones scamnis impositos pede frangunt, fractos cultello conterunt, contritos exemplaribus suis liberaliter inspergunt. Volat per totam domum atra nubes: vestes artificum, & manus, & ora colligunt doctum pulverem, & Olympico illo pulchriorem. Ut me juvat intueri juvenum vultus non indecorâ fuligine sordidos! & in prætereuntium frontibus carbone depictam recognoscere cujusque industriam! At vos, ô matres, ne timete roseo liberorum colori. Cùm enim sudorem omnem Censor noster à suâ methodo longè removerit, totus ille pulvis, ubi jusseritis, levi flatu nullo negotio excutietur. Intereâ tamen hoc boni assequemini, quòd cùm tabulas Geographicas, opus adeò difficile, sine labore, tam citò confecerit, aliquem se putabit puer; &, si quid censori credimus, utiliter putabit (b).

Ut enim aliquandò joculari desinamus, hæc Autori clarissimo votorum summa esse videtur, ut pueri non solùm fiduciam aliquam sui, quod & nos cupimus, sed audaciam quamdam & temeritatem concipiant; nihil reformident; nunquam

(a) Mech. 184. Il sortira tout d'un coup de cette manufacture commune autant de modèles qu'il en faut à vos jeunes gens.

(b) Mech. 182. Il (*l'enfant*) se croira capable de quelque chose, & il est bon qu'il le croye.

hæreant periculorum circumstantium metu ; solœcismos potius & barbaras voces aspergant sermoni suo , quàm aut grammaticæ regulas cogitent , aut nomenclatoris auxilium implorent ; multùm loquantur ; omnia sine ullâ animi contentione per lusum jocumque faciant. At nos virorum sapientissimorum vocibus edocti novimus nihil egregium sine improbo labore fieri ; imò etiam si pueri ludendo nugandoque litteras doceri possent , tamen satis amplum scholastici laboris præmium fore ipsam laboris assuetudinem. Novimus decorum esse adolescenti multùm tacere , multùm auscultare ; loqui parcè ac timidè , nec ut judicet , sed ut aliquid sciscitetur. Delectantur homines in picis gracculisque protervâ loquacitate & quidlibet effutiendi licentiâ : in ingenuo autem adolescente quid turpius ? Neque in præsens modò tempus nocet ista consuetudo audacter omnia & sine meditatione garriendi , sed in reliquum vitæ spatium durat , nec animum ulli rei satis intendere , nec absolutum quidquam scribere patitur.

Plura referre possem exempla eorum , qui quòd assueverunt nullum timere periculum , quòdque putant se scire omnia , cùm tamen , rem maximam , dubitare nesciant , in errores sæpè gravissimos & vix pueris condonandos labuntur. Sed , omiſſis aliis , unum exemplum proferam à Censore nostro non alienum , & ex eo scriptore desumptum , cujus ingenium , doctrinam , aliasque virtutes illi narrare ineptum esset & supervacuum. Is igitur Autor , inter cæteras artes quibus calamum suum nobilitavit , Anatomiam quoque docere aggressus est. Jam in collo duos esse canales , alterum exteriorem , quo vitalis aër in pulmones deducitur ; alterum interiorem , quo cibus in stomachum descendit , vel pueri norunt. Ille autem , quem dico , Anatomicus , ille naturæ interpres , ille disciplinarum omnium communis doctor & artifex , in quinto operis sui volumine

paginâ 84, (a) proh pudor ! non timidè, non hæsitanter, æris canalem intus & sub Œsophago collocat ! Quid quod idem turpius etiam priore paginâ hallucinatus est, (b) ubi superiorem maxillam ad atterendos cibos in alteram sibi subjectam jubet descendere, cum tamen hanc mobilem, illam immotam esse natura voluerit. At hic, si jam inde à puero assuevisset nihil proferre nisi assiduè meditaturn, aut de Anatomice non scripsisset, aut artem illam ante didicisset, aut saltem, in re tam obviâ, manu Trachææ situm, speculo maxillarum motum explorasset ; nec commisisset ut à doctis pariter indoctisque jure derideretur. Invitus in hac parte moratus sum : sed enim gravibus exemplis confutanda fuit tam gravis nostri Censoris autoritas ; qui nunc minùs, ut spero, contumeliosè tractabit nos, minùsque ferociter sese jactabit in illâ suâ linguarum officinâ, nisi malit ejusmodi exemplorum turbâ obrui.

Jam vos, optimi Adolescentes in quorum utilitatem unicè instituta est hodierna disputatio, vos, inquam, oro atque obtestor, ne præcepta Magistrorum, decepti Censoris pollicitationibus, respuite. Ætati quidem vestræ suaviter blanditur illa vox, quæ doctrinam offert sine præceptis, sine labore, sine meditatione parabilem : sed illa altera suavius etiam titillat aures seniorum, quæ longos annos, & firmam valetudinem, & aurum è lapidibus conflandum promittit. Utrique autem scitote tantumdem inesse veritatis. Quâ in re, si dicerem, nobis credite ; tamen æquum postulare viderer, cum nostri Censoris autoritate, quantacumque sit, certè Academiæ omnium consensus plus aliquantò valere debeat. Nunc usui tantum &

(a) Spectacle de la Nat. Tom. V. pag. 84. A la naissance de la langue commencent deux canaux couchés l'un sur l'autre, l'Esophage & la Trachée artère. Le premier conduit reçoit les boissons & les nourritures pour les porter dans l'estomac ; l'autre plus intérieur ou placé sous l'Esophage, vers la poitrine porte l'air aux poumons,

(b) Pag. 82. On les nomme molaires, (les grosses dents) parce que celles d'en-haut appliquant leur surface contre celles d'en-bas, l'effet de leur action est de moudre.

multorum sæculorum experientiæ volo credatis. Nullo non tempore fuerunt, qui novas methodos longè præstantiores afferre se dicerent, tenellamque juventutem & imparem tot laboribus, à se, non solito Magistrorum more, per arduos obscurosque calles lento gressu circumducendam, sed statim per mollius & apertius iter uno impetu rapiendam ad Parnassi culmen profiterentur. Tamen ex his Scholis doctissimos homines prodiisse nostis ferè innumerabiles: per illorum artes, tam faciles, tam compendiosas, quem tandem audistis doctum evasisse? Profectò neminem. Et certè Doctrina majus aliquid & præclarius est, quàm ut statim & à ludibundis possit comparari.

Quid igitur? nullumne laboris levamen ostendetur? nullum viæ compendium? Unum novi, optimi Adolescentes, nec illud subtile aut perreconditum, quo & vos omnes uti cupio, & plerosque vestrùm ufuros confido. Imbibite intimis mentibus amorem litterarum. In illis studium omne vestrum ponite. Cogitate quàm multis præclarum nomen, maximas opes, summos honores pepererint. Tum Autores illos eximios, Athenarum Romæque decora, quâ par est admiratione prosequimini, cupidè observate infinitas illorum veneres, earumque sensum in vobis excitate. Sic minuetur labor, via decreſcet, adyta Musarum, discussa, si quem habent, horrore, vestris oculis hilarescent ac ridebunt amœniùs: sic methodum brevem, facilem, jucundam habebitis, quod à Censore frustra, ni fallor, expectaretis.

FINIS.

APPROBATIO.

Illuſtriffimi Galliarum Cancellarii Jussu, legi opus Manuscriptum cui titulus: *Oratio habita in instauratione Scholarum Collegii Dormano-Bellovacii, die Octobris decimâ, anni 1752, illudque Publicâ luce dignissimum esse censui.*
 Parisiis die 12 Novembris 1752. P. GERMAIN.

Typis Viduæ P. H. N. LOTTIN, Bibliopolæ, viâ San-Jacobæâ,
 sub insigne Veritatis. 1752.

